
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

שיקום והחלמה בבריאות הנפש: תיאוריה ופרקטיקה - 3012

תאריך עדכון אחרון 21-12-2021

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: עבודה סוציאלית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): דר' יעל מזור

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yael.mazor@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: לפי קביעה מראש- ימי שני

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

תיאור כללי של הקורס:

חוק "שיקום נכי נפש בקהילה" מבטיח למתמודדים ולבני משפחתם שירותים בתחומי חיים שונים כגון דיור, תעסוקה, תיאום טיפול, חונכות, פנאי, השכלה, וחברה. שירותי השיקום בקהילה שמו להם דגש לעבוד על בסיס עקרונות ההחלמה, העצמאות, ההעצמה, הנגישות, והשילוב הקהילתי של המתמודדים, תוך נירמול ההתמודדות ושינוי עמדות בקהילה. גישת ההחלמה, אשר לאורה מערכות שיקום בריאות הנפש בישראל עובדות, שמה את האדם במרכז ומכוונת לשותפות והשתתפות קהילתית של האדם, לצד מערכת יחסים שיקומית מכבדת המעריכה ולומדת מן האדם המתמודד, ותופסת אותו כמומחה לעצמו.

מטרות הקורס:

במהלך הקורס נעסוק בהיכרות עם מערכות בריאות הנפש בראי הזמן, נכיר את העקרונות המנחים של גישת ההחלמה ברמת התיאוריה והפרקטיקה, נעמיק במשמעות הידע מניסיון בתהליכי הובלת שינויים במדיניות ובמחקר, ננסה לעמוד על הקשר בין טראומה לבין בריאות נפש וצמיחה, ונקדם ראייה קהילתית וכשירת תרבות בבריאות הנפש. כל זאת יבוצע באמצעות אינטגרציה בין התיאוריה לבין הפרקטיקה, תוך קידום חשיבה ביקורתית ורפלקציה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

תוצרי למידה:

1. לתאר גישות תיאורטיות בתחום השיקום וההחלמה ותהליך השינוי לאורך השנים.
2. להסביר שינויים בגישה השיקומית ובתהליכי החלמה, תוך מניית סוגי מעני שיקום וחלופות בקהילה.
3. להעריך ולבקר את הספרות והמחקר הקיימים בתחום שיקום בריאות הנפש.
4. להכיר מודלים של רגישות לטראומה בבריאות הנפש ותהליכי צמיחה.
5. להכיר ולהבין את אינטראקציות הסימפטומים בטראומה ובריאות נפש.
6. להעריך ולבקר היבטים כשירי תרבות בשיקום.
7. למנות ולהעריך דרכים שונות בתהליכי התמודדות של בני משפחה למתמודדים.

דרישות נוכחות (%) :

לפי המקובל באוניברסיטה ובחוג

שיטת ההוראה בקורס: הוראה פרונטלית בתוספת מצגות, סרטונים וקשר דרך הלימוד

דרישות הקורס:

1. נוכחות חובה והשתתפות פעילה בכל השיעורים.
2. קריאה שוטפת של ספרות מקצועית בתחום. הספרות המסומנת בכוכבית הינה קריאת חובה.

3. מבחן סיכום (100% מהציון הסופי).

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מפגשים, נושאי הקורס ורשימת הקריאה (קריאת החובה מצוינת בכוכבית):
שיעור 1 (7/3): אז והיום- מבט-על: רקע על מערכות בריאות הנפש בעבר, תנועת האל-מיסוד, חזרה לקהילה, ועד חלופות אשפוז

-**לכמן, מ. (2007). התפתחות הידע על החלמה בבריאות הנפש בצל המודל הרפואי, מהפכת האל מיסוד וזיהוי תופעת ההחלמה. בתוך מ. לכמן ונ. הדס (עורכים). בדרך אל ההחלמה- שיקום ושילוב אנשים עם מוגבלויות נפשיות בקהילה. כפר יונה: ליתם. עמ' 131.

-**שרשבסקי, י. (2006). שיקום נכי נפש בקהילה בישראל - תהליכים ואתגרים. בתוך: אורי אבירם ויגאל גינת (עורכים). שירותי בריאות נפש בישראל: מגמות וסוגיות. צ'רקובר, 359 - 387.

שיעור 2 (14/3): הכרות עם מערכת שיקום בריאות הנפש בישראל (מרמת המערכת הממשלתית ועד למגוון שירותי השיקום וייחודם)

-** אבירם א. (2018). חוק שיקום נכי נפש בקהילה: הערכת ביניים. מתוך: הדס לידור, נ. ולכמן, מ. (עורכים). נגד כל הסיכויים - משיקום ומהחלמה בבריאות הנפש לשילוב קהילתי. (61-47), הקריה האקדמית אונו.

Homik-Lurie, T., Zilber, N. & Lerner, Y. (2012). Trends in use of rehabilitation services in the community by people with mental disabilities in Israel; the factors involved. *Israel Journal of Health Policy Research*, 1:24.

שיעור 3 (21/3): עקרונות מנחים של פרקטיקה מכוונת החלמה בשיקום בבריאות הנפש- מהי החלמה בשטח?

-**רועה, ד. (2008). חזון ההחלמה בבריאות הנפש. בתוך י. טלר (עורך), בדרך למעלה: פרקים בבריאות נפש קהילתית. חיפה: אחווה.

Slade, M., Amering, M., Farkas, M., Hamilton, B. et al (2014). Uses and abuses of recovery: Implementing recovery-oriented practices in mental health systems. *World Psychiatry*, 13, 12- 20.

שיעור 4 (28/3): היכרות עם תכניות החלמה ו wellness לצד תכניות שיקום psychiatric personal rehabilitation plans.

-** עדן-ברוך, י., מורן, ג. עזאזיה, פ. ולכמן, מ. (2015). "תוכנית השיקום הזאת היא לא שלי": מדוע

הפונים לוועדות סל שיקום אינם מיישמים את תוכנית השיקום? חברה ורווחה, לה, 1(מרץ), 7-32.

Biringer, E., Davidson, L., Sundfor, B., Ruud, T., & Borg, M. (2016). Experiences and support in working toward personal recovery goals: A collaborative, qualitative study. *BMC Psychiatry*, 16, 426

** Fukui, S., Starnino, V. R., Susana, M., Davidson, L. J., Cook, K., Rapp, C. A., & Gowdy, E. A. (2011). Effect of Wellness Recovery Action Plan (WRAP) participation on psychiatric symptoms, sense of hope, and recovery. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 34(3), 214-222.

שיעור 5 (4/4): ידע מניסיון המשפיע על הפרקטיקה, המחקר והמדיניות - *us about Nothing without us*.

** גולדברג, מ. ואורן, א. (2018). מהתנסות אישית לתובנה מדינית. מתוך: הדס לידור, נ. ולכמן, מ. (עורכים). נגד כל הסיכויים - משיקום ומהחלמה בבריאות הנפש לשילוב קהילתי. הקריה האקדמית אונו, 167-175.

קרניאל, א. וגולדברג, מ. (2018). מסע מחקרי ואישי - בין הפנים לחוץ - סטודנטים לעבודה סוציאלית המתמודדים עם מוגבלות נפשית. מתוך: הדס לידור, נ. ולכמן, מ. (עורכים). נגד כל הסיכויים - משיקום ומהחלמה בבריאות הנפש לשילוב קהילתי. הקריה האקדמית אונו, 175-185.

שיעור 6 (11/4): היכרות עם התערבויות מקדמות ומכוונות החלמה

** ימין, ע', רועה, ד', יאנוס, פ', וליסאקר, פ'. (2012). התערבות קבוצתית להפחתת סטיגמה עצמית בקרב אנשים המתמודדים עם הפרעות נפשיות קשות. שיחות (כ"ו), 278-290.

** McGuire, A. B., Oles, S. K., White, D. A., & Salyers, M. P. (2016). Perceptions of treatment plan goals of people in psychiatric rehabilitation. *The journal of behavioral health services & research*, 43(3), 494-503.

שיעור 7 (25/4): טראומה וצמיחה פוסט טראומטית בבריאות הנפש- היכרות עם תהליכים מקבילים.
** Mazor, Y., Gelkopf, M., Mueser, K. T., & Roe, D. (2016). Posttraumatic growth in psychosis. *Frontiers in Psychiatry*, 7, 202.

** Mueser, K. T., Goodman, L. B., Trumbetta, S. L., Rosenberg, S. D., Osher, F. C., Vidaver, R., ... & Foy, D. W. (1998). Trauma and posttraumatic stress disorder in severe mental illness. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(3), 493-499.

שיעור 8 (2/5): ארגונים רגישי טראומה בבריאות הנפש

** Muskett, C. (2014). Trauma-informed care in inpatient mental health settings: A review of the literature. *International Journal of Mental Health Nursing*, 23(1), 51-59.

Wolf, M. R., Green, S. A., Nochajski, T. H., Mendel, W. E., & Kusmaul, N. S. (2014). 'We're civil servants': The status of trauma-informed care in the community. *Journal of Social Service Research*, 40(1), 111-120.

שיעור 9 (9/5): תקופת הקורונה ושיקום בריאות הנפש -התמודדות וצמיחה אצל אנשי מקצוע ומתמודדים בעולם השיקום (מציאות טראומטית משותפת ועיקרון הרציפות)

** להד, מ. (2020). על תקווה ואופטימיות במצב אי וודאות מתמשכת. מידעו"ס ביטאון העובדות והעובדים הסוציאליים, 92, 92-95.

**שי, א., מזור, י., הדס לידור, נ. (2021). שגרת קורונה כתנועה בין תהליכי אבל לצמיחה. מידעו"ס ביטאון העובדות והעובדים הסוציאליים, 96, 28-35.

** D'Agostino, A., Demartini, B., Cavallotti, S., & Gambini, O. (2020). Mental health services in Italy during the COVID-19 outbreak. *The Lancet Psychiatry*, 7(5), 385-387.

Xiang, Y. T., Zhao, Y. J., Liu, Z. H., Li, X. H., Zhao, N., Cheung, T., & Ng, C. H. (2020). The COVID-19 outbreak and psychiatric hospitals in China: managing challenges through mental health service reform. *International journal of biological sciences*, 16(10), 1741.

שיעור 10 (16/5) -צפייה ודין

במפגש נצפה בתוכנית התיעודית של רוני קובן (מס' 1) ונדון בדילמות האתיות והטיפוליות העולות מן התוכנית.

1. ** "יוצאים מהכלל- רוני קובן במחלקה הסגורה פרק 3". כאן- תאגיד השידור הישראלי. להלן לינק לתוכנית המלאה : <https://www.youtube.com/watch?v=EciNe7aIT5U>

2. "סליחה על השאלה- מתמודדים עם מחלות נפש". כאן- תאגיד השידור הישראלי.

להלן לינק לתוכנית המלאה : <https://www.youtube.com/watch?v=g0KCKo-8Eg3>

שיעור 11 (23/5): אבחנה כפולה ואוכלוסיות מיוחדות- מרצה אורח: גיא אלמוג, MSW, מנהל שיקום מחוזי ת"א 1

**Drake, R. E., Mercer-McFadden, C., Mueser, K. T., McHugo, G. J., & Bond, G. R. (1998). Review of integrated mental health and substance abuse treatment for patients with dual disorders. *Schizophrenia Bulletin*, 24(4), 589-608.

**Morgan, V. A., Leonard, H., Bourke, J., & Jablensky, A. (2008). Intellectual disability co-occurring with schizophrenia and other psychiatric illness: Population-based study. *The British Journal of Psychiatry*, 193(5), 364-372.

שיעור 12 (30/5): מודלים חלופיים בבריאות הנפש והקשר לתהליכים קהילתיים

**** רופא, צ. ווירצברג-רופא, ד. (2018).** על ניסיון להיחלץ משבי ולהיאבק בטיפול כוחני. מתוך: הדס לידור, נ. ולכמן, מ. (עורכים). נגד כל הסיכויים – משיקום ומהחלמה בבריאות הנפש לשילוב קהילתי. הקריה האקדמית אונו, 118-127.

**** Topor, A., Andersson, G., Bülow, P., Stefansson, C. G., & Denhov, A. (2016).** After the asylum? The new institutional landscape. *Community mental health journal*, 52(6), 731-737.

שיעור 13 (6/6): תהליכים משפחתיים במשפחות עם מתמודד

**** מוסק, ע. שליו, ע. (2017).** הורות בצל או לצד מחלה פסיכיאטרית: מעטפת משפחתית וקהילתית. מתוך: הדס לידור, נ. שליו, ע. (עורכות) מאי נראות לשותפות נתיבי התמודדות והחלמה עם מחלה פסיכיאטרית במשפחה- כרך א'. הקריה האקדמית אונו, 299-343.

**** שור, ר. (2017).** חשיבות הממד התרבותי בעבודה עם משפחות בתחום השיקום בבריאות הנפש. מתוך: הדס לידור, נ. שליו, ע. (עורכות) מאי נראות לשותפות נתיבי התמודדות והחלמה עם מחלה פסיכיאטרית במשפחה- כרך ב'. הקריה האקדמית אונו, 299-309.

שיעור 14 (13/6): כשירות תרבותית (רגישות תרבותית) בשיקום בריאות נפש.

**** שמואל, ר., ריצ'מן, צ. (2019)** עבודה סוציאלית כשירת תרבות- מודל לעבודה שיקומית בחברה החרדית. מידעו"ס (89), 32-39.

Tse, S., & Ng, R. M. (2014). Applying a mental health recovery approach for people from diverse backgrounds: the case of collectivism and individualism paradigms. *Journal of Psychosocial Rehabilitation and Mental Health*, 1(1), 7-13.

שיעור 15 (20/6): סיכום סמסטר, שאלות על תכנים שטרם נענו, ולבטים לקראת עבודת הסיום

חומר חובה לקריאה:

צוין ברשימת הנושאים (תכנית הלימודים של הקורס באמצעות (**)

חומר לקריאה נוספת:

מאמרים להעשרה נוספת:

-
- אבירם א., אזארי-ויזל, ש. (2015). הרפורמה בבריאות הנפש: סיכויים וסיכונים. נייר מדיניות מספר 2015.02. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל
- אבירם, א. (2012). לקראת העשור השני ליישומו של חוק שיקום נכי נפש בקהילה: אתגר והזדמנות לשינוי במערכת שירותי בריאות הנפש בישראל. ביטחון סוציאלי (90), 155-188
- צין, א. (2017). אלוהים מרחם על ילדי הגן. מתוך: הדס לידור, נ. ושלי, ע. (עורכות) מאי נראות לשותפות נתיבי התמודדות והחלמה עם מחלה פסיכיאטרית במשפחה - כרך א'. הקריה האקדמית אונ, 65-73.
- רועה, ד. וגולדברג, מ. (2018). החלמה מהנחות מוטעות "קשות וממושכות": מחקר כמקדם החלמה. מתוך: הדס לידור, נ. ולכמן, מ. (עורכים). נגד כל הסיכויים - משיקום ומהחלמה בבריאות הנפש לשילוב קהילתי. הקריה האקדמית אונ, 61-79.
- רועה, ד., לכמן, מ., הדס-לידור, נ., שרשבסקי, י., בלוש-קלינמן, ו. וטל, א. (2011). השיקום הפסיכיאטרי בדרך לפרופסיה. בטחון סוציאלי (86), 85-105.
- רועה, דוד; לכמן, מ. וקרביץ, ש. (2006). שיטות התערבות שיקומית המבוססות על ראיות בשיקום פסיכיאטרי כמקרה מבחן. חברה ורווחה (כ"ו), 433-444.
- Bedell, J. R., Cohen, N. L., & Sullivan, A. (2000). Case management: The current best practices and the next generation innovation. *Community Mental Health Journal*, 36(2), 179-194.
- Butler, R. W., Mueser, K. T., Sprock, J., & Braff, D. L. (1996). Positive symptoms of psychosis in posttraumatic stress disorder. *Biological Psychiatry*, 39(10), 839-844.
- Cowger, C., & Snively, C. (2002). Assessing client strengths: Individual, family and community empowerment. In Saleebey, D. *The strengths perspective in social work practice*. (106-123). (3rd Ed.). London: Allyn and Bacon.
- Davidson, L., Tandra, J., Staeheli Lawless, M., O'Connell, M.J., & Rowe, M. (2009). *A practical guide to recovery oriented practice*. N.Y : Oxford University Press
- Deegan, P. E. (1988). Recovery: The lived experience of rehabilitation. *Psychosocial Rehabilitation Journal*, 11(4), 11-19.
- Drake, R. E., & Deegan, P. (2008). Are assertive treatment and recovery compatible? Commentary on ACT and recovery: Integrating evidence-based practice and recovery orientation on assertive community treatment teams. *Community Mental Health Journal*, 44, 75-77.
- Farkas, M & Anthony, W.A. (2010) Psychiatric rehabilitation: A review. *International Review of Psychiatry*, 22 (2), 114-129.

-
- Kaplan, K., Salzer, M. & Brusilovskiy, E. (2012). Community participation as predictor of recovery-oriented outcomes among emerging and mature adults with mental illness. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 35(3), 219-229
- Krupa, T., Eastbrook, S., Hern, L., Lee, D., North, R., Percy, K., Von Briesen, B., & Wing, G. (2005). How do people who receive assertive community treatment experience the service?. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 29, 18-24.
- Longhofer, J., Kubek, P. & Floersch, J. (2010). On being and having a case manager – A relational approach to recovery in mental health. Columbia University Press, 193-206.
- Mazor, Y., Gelkopf, M., & Roe, D. (2019). Posttraumatic growth in psychosis: Challenges to the assumptive world. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*.
- Mazor, Y., Gelkopf, M., & Roe, D. (2018). Posttraumatic growth among people with serious mental illness, psychosis and posttraumatic stress symptoms. *Comprehensive Psychiatry*, 81, 1-9.
- Ramon, S., Shera, W., Healy, B., Lachman, M. & Renouf, N. (2009). The Rediscovered Concept of Recovery in Mental Health. *International Journal of Mental Health*, 38(2), 106-126.
- Rapp, C., & Goscha, R. (2004). The principles of effective case management of mental health services. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 27(4), 319.
- Resnick, S. G., Bond, G. R., & Mueser, K. T. (2003). Trauma and posttraumatic stress disorder in people with schizophrenia. *Journal of abnormal psychology*, 112(3), 415.
- Salyers, M., & Tsemberis, S. (2007). ACT and recovery: Integrating evidence-based practice and recovery orientation on assertive community treatment teams. *Community Mental Health Journal*, 43(6), 619.
- Ware, N., Tugenberg, T., Dickey, B., & McHorney, C. A. (1999). An ethnography study of the meaning of continuity of care in mental health services. *Psychiatric Services*, 50(3), 395-400.
- Wong, Y. I., Sands, R. and Solomon, P. (2010). Conceptualizing Community: the experience of mental health consumers. *Qualitative Health Research*, 20(5), 654-667.
- Yanos, P.T., Lucksted, A., Drapalski, A.L., Roe, D., & Lysaker, P. (2015). Interventions targeting mental health self-stigma: A review and comparison.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 70 %
הגשת תרגילים 30 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

סטודנטים/ות עם מוגבלויות:

סטודנטים עם מוגבלויות מוזמנים לפנות למרצה עם תחילת הסמסטר, או במהלכו, על מנת לגבש יחדיו את התאמת הקורס ודרכי ההוראה שבו. במקביל, ניתן לפנות ליחידת הנגישות במשרד דיקן הסטודנטים (il.ac.huji.savion@negishut, 02-5880118) וליחידת התמיכה לסטודנטים עם לקויות למידה (il.ac.huji.savion@Ldsupport, 02-5881183) כדי לברר את הזכאות לשירותים השונים ולהתאמות במהלך המבחן.